

СТАВ СРПСКЕ ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ О СТАРОМ И НОВОМ КАЛЕНДАРУ

+Патријарх Павле

Сваки календар, који се током историје, појавио у људском друштву, на његовом вишем ступњу развића, рачуна са три основне јединице времена: даном, месецом и годином.

Дан је основна природна јединица времена, приметна од свих људи у целој области земље између северног и јужног стожерника.

Кад је Јулије Цезар, после својих војних успеха осигурао мир Римском царству, окренуо се да изнутра уреди државу, те да поред другог доведе у ред и питање календара. Посао око тога повери он египатском научнику Сосигену, који устроји календар у коме је, на основу Канопског едикта, свака четврта година била преступна. Уместо месецом мартом,

дотадашњег римског календара, по овом календару година је почињала јануаром, а седми месец, по Јулију Цезару, назван је јул. Тај календар назван доцније јулијанским. 46. године пре Христа уведен је у целом Римском царству, заменивши собом све друге.

Кад се јавила Хришћанска Црква, не стварајући свој посебан календар, она је прихватила јулијански, који је тада био у општој употреби, и према њему одређивала своје празнике, постове и друге ознаке спољашњег црквеног живота. У Православној Цркви овај календар је остао до најновијег времена, а у Римокатоличкој до XVI века.

У доба Ренесансе, на Западу је, поред других наука добила полет и астрономија, те учени људи нађоше да је јулијански календар задоцнио за 10 дана, да равнодневица није више 21., него 11. марта и да тропска година траје за десетину минута и секунди мање него што то узима јулијански календар.

Побуђен тиме, папа Григорије XII одреди једну комисију стручњака, под председништвом Алојзија Лилиуса, да састави календар који ће бити тачнији од јулијанског. Комисија изврши задатак, сачини календар у коме је свака четврта година преступна, као и у јулијанском, али године векова, секуларне, само тада ако им је цифра која означава векове дељива

са четири. На тај начин овај календар, по папи Григорију назван григоријански, има „у четири стотине година три преступне године мање него јулијански, па је због тога средња дужина његове године краћа. Са својих 365 дана, 5 сати, 49 минута и 12 секунди она се приближава тропској години боље него средња година јулијанског календара”.

У време када је Западна црква спроводила ову реформу календара, православне земље су биле под турским ропством и утој реформи нису узеле учешћа, иако је папа Григорије почетком 1583. год. упутио посланство цариградском патријарху Јеремији II, са предлогом да се сагласи са исправком календара. Патријарх тај предлог не прихвати.

После I светског рата, када су нови календар усвојиле и поједине православне земље, питање календара је постало још актуелније. Због њега и других питања сазван је Свеправославни конгрес у Цариграду 1923. год., на коме је учествовала и Српска Православна Црква. Њену делегацију сачињавали су митрополит црногорско-приморски др Гаврило Дожић, и проф. небеске механике на Београдском универзитету др Милутин Миланковић.

Конференција је стала на становиште да би разлику од 13 дана, колико је јулијански календар задоцнио, требало

свакако уклонити. Неки учесници сматрали су да на томе треба стати и задржати и надаље јулијански календар, који би потом тек 2100. год. задоцнио за један дан. Други су, пак, предлагали да треба усвојити григоријански календар, иако се увидело да ни он није довољно тачан, јер ће за 3300 година и он задоцнити за један дан.

За сва ова изнета питања око што тачнијег усаглашавања дужине тропске и календарске године, Православна Црква не би се интересовала, него би их примила без речи као што је примила јулијански календар, кад не би било у питању празновање Васкрса и канонских прописа о томе.

Остаје нам, дакле, да размотримо питање календара у односу на празновање Васкрса и празника везаних са њим. Питање празновања Васкрса изнето је пред Први Васељенски Сабор у Nikeји 325. године. Nikeјски Сабор стајао је на принципима да се Васкрс слави у недељни дан после пролетње равнодневнице (свакако и после пуног месеца, чега су се држале мало-азијске Цркве, као и остале), иако се ови принципи у саборској одлуци не помињу.

За нетачност јулијанског календара знало се у православном свету одавно, те је већ у VII в. неки анонимни писац саставио „Пасхалну хронику“, а 1374. г., познати византијски писац Никифор

Григора поднео образложен предлог цариградском патријарху и цару Андронику Комнену, за реформу јулијанског календара и пасхалних таблица.

Кад је фебруара 1923. год. грчка држава увела нови календар у грађанску употребу, такође је речено да за Цркву остаје у важности стари, јулијански. Међутим, већ 10. III 1923. год., када је за архиепископа изабран архимандрит Хризостом Пападопулос, на Сабору грчке јерархије он изнесе мишљење о потреби изједначења црквеног календара са државним.

Сабор одлучи да се треба посаветовати са осталим аутокефалним Црквама, особито са Цариградском Патријаршијом. Сазван по други пут, децембра исте године, усвоји одлуку. После неколико дана само (јануара 1924. г.), архиепископ Хризостом износи цариградском патријарху, као предлог Сабора Грчке Цркве, „средње решење“, тј. да се нови календар уведе за непокретне празнике, а Васкрс и покретни да буду по старом. Ово средње решење, 20. 1. 1924. г., патријарх прихвата и саглашава се да Грчка Црква тако поступи. Већ марта исте године, Грчка Црква прелази на нови календар проглашавајући 10. март - 23. мартом.

Како је питање календара једна од тема будућег Васељенског Сабора Православне Цркве, то се њиме позабавила и

Прва предсаборска свеправославна конференција, сазвавши конгрес православних пасторалних јерараха, специјалиста за канонско право, за астрономију, за историју и социологију крајем јуна 1977. год. Конгрес је размотрио два постојећа предлога, од којих је један био да се тај празник свагда слави у другу недељу месеца априла, и други: у другу недељу после друге суботе у томе месецу.

Оба ова предлога изневеравају слово никејских одлука и целу православно Предање које се састоји у томе да се Васкрс прославља „у недељу после пуног месеца, после пролетње равнодневице“. Конгрес је потврдио и одлуку да Васкрс може бити тек после јеврејске Пасхе.

На крају да кажемо да се, поред Српске Православне Цркве, држе старог календара, и за покретне и за непокретне празнике, Јерусалимска и Руска Патријаршија. Поред других разлога, Јерусалимској патријаршији стари календар погодује особито због великих тешкоћа око усклађивања празничног богослужења на истим Светим местима са римокатолицима ако би се празници славили у исти дан. Стога је она више пута подвлачила став: „Истовремено прослављање празника са Римокатоличком црквом процењује се некорисним за Православље.

STAV SRPSKE PRAVOSLAVNE CRKVE O STAROM I NOVOM KALENDARU

Svaki kalendar, koji se tokom istorije, pojavio u ljudskom društvu, na njegovom višem stupnju razvića, računa sa tri osnovne jedinice vremena: danom, mesecom i godinom.

Dan je osnovna prirodna jedinica vremena, primetna od svih ljudi u celoj oblasti zemlje između severnog i južnog stožerika.

Kad je Julije Cezar, posle svojih vojnih uspeha osigurao mir Rimskom carstvu, okrenuo se da iznutra uredi državu, te da pored drugog dovede u red i pitanje kalendara. Posao oko toga poveri on egipatskom naučniku Sosigenu, koji ustroji kalendar u kome je, na osnovu Kanopskog

edikta, svaka četvrta godina bila prestupna. Umesto mesecom martom, dotadašnjeg rimskog kalendara, po ovom kalendaru godina je počinjala januarom, a sedmi mesec, po Juliju Cezaru, nazvan je jul. Taj kalendar nazvan docnije julijanskim. 46. godine pre Hrista uveden je u celom Rimskom carstvu, zamenivši sobom sve druge.

Kad se javila Hrišćanska Crkva, ne stvarajući svoj poseban kalendar, ona je prihvatila julijanski, koji je tada bio u opštoj upotrebi, i prema njemu određivala svoje praznike, postove i druge oznake spoljašnjeg crkvenog života. U Pravoslavnoj Crkvi ovaj kalendar je ostao do najnovijeg vremena, a u Rimokatoličkoj do XVI veka.

U doba Renesanse, na Zapadu je, pored drutih nauka dobila polet i astronomija, te učeni ljudi nađoše da je julijanski kalendar zadocnio za 10 dana, da ravnodnevice nije više 21., nego 11. marta i da tropska godina traje za desetinu minuta i sekundi manje nego što to uzima julijanski kalendar.

Pobuđen time, papa Grigorije XII odredi jednu komisiju stručnjaka, pod predsedništvom Alojzija Liliusa, da sastavi kalendar koji će biti tačniji od julijanskog. Komisija izvrši zadatak, sačini kalendar u kome je svaka četvrta godina prestupna,

kao i u julijanskom, ali godine vekova, sekularne, samo tada ako im je cifra koja označava vekove deljiva sa četiri. Na taj način ovaj kalendar, po papi Grigoriju nazvan grigorijanski, ima „u četiri stotine godina tri prestupne godine manje nego julijanski, pa je zbog toga srednja dužina njegove godine kraća. Sa svojih 365 dana, 5 sati, 49 minuta i 12 sekundi ona se približava tropskoj godini bolje nego srednja godina julijanskog kalendara”.

U vreme kada je Zapadna crkva sprovođila ovu reformu kalendara, pravoslavne zemlje su bile pod turskim ropstvom i utoj reformi nisu uzele učešća, iako je papa Grigorije početkom 1583. god. uputio poslanstvo carigradskom patrijarhu Jeremiji II, sa predlogom da se saglasi sa ispravkom kalendara. Patrijarh taj predlog ne prihvati.

Posle I svetskog rata, kada su novi kalendar usvojile i pojedine pravoslavne zemlje, pitanje kalendara je postalo još aktuelnije. Zbog njega i drugih pitanja sazvan je Svepravoslavni kongres u Carigradu 1923. god., na kome je učestvovala i Srpska Pravoslavna Crkva. Njenu delegaciju sačinjavali su mitropolit crnogorsko-primorski dr Gavriilo Dožić, i prof. nebeske mehanike na Beogradskom univerzitetu dr Milutin Milanković.

Konferencija je stala na stanovište da bi razliku od 13 dana, koliko je julijanski kalendar zadocnio, trebalo svakako ukloniti. Neki učesnici smatrali su da na tome treba stati i zadržati i nadalje julijanski kalendar, koji bi potom tek 2100. god. zadocnio za jedan dan. Drugi su, pak, predlagali da treba usvojiti grigorijanski kalendar, iako se uvidelo da ni on nije dovoljno tačan, jer će za 3300 godina i on zadocniti za jedan dan.

Za sva ova izneta pitanja oko što tačnijeg usaglašavanja dužine tropske i kalendarske godine, Pravoslavna Crkva ne bi se interesovala, nego bi ih primila bez reči kao što je primila julijanski kalendar, kad ne bi bilo u pitanju praznovanje Vaskrsa i kanonskih propisa o tome.

Ostaje nam, dakle, da razmotrimo pitanje kalendara u odnosu na praznovanje Vaskrsa i praznika vezanih sa njim.

Pitanje praznovanja Vaskrsa izneto je pred Prvi Vaseljanski Sabor u Nikeji 325. godine.

Nikejski Sabor stajao je na principima da se Vaskrs slavi u nedeljni dan posle prolethne ravnodnevnice (svakako i posle punog meseca, čega su se držale malo-azijske Crkve, kao i ostale), iako se ovi principi u saborskoj odluci ne pominju.

Za netačnost julijanskog kalendara znalo se u pravoslavnom svetu odavno, te je već u VII v. neki anonimni pisac sastavio

„Pashalnu hroniku“, a 1374. g., poznati vizantijski pisac Nikifor Grigora podneo obrazložen predlog carigradskom patrijarhu i caru Androniku Komnenu, za reformu julijanskog kalendara i pashalnih tablica.

Kad je februara 1923. god. grčka država uvela novi kalendar u građansku upotrebu, takođe je rečeno da za Crkvu ostaje u važnosti stari, julijanski. Međutim, već 10. III 1923. god., kada je za arhiepiskopa izabran arhimandrit Hrizostom Papadopoulos, na Saboru grčke jerarhije on iznese mišljenje o potrebi izjednačenja crkvenog kalendara sa državnim.

Sabor odluči da se treba posavetovati sa ostalim autokefalnim Crkvama, osobito sa Carigradskom Patrijaršijom. Sazvan po drugi put, decembra iste godine, usvoji odluku. Posle nekoliko dana samo (januara 1924. g.), arhiepiskop Hrizostom iznosi carigradskom patrijarhu, kao predlog Sabora Grčke Crkve, „srednje rešenje“, tj. da se novi kalendar uvede za nepokretne praznike, a Vaskrs i pokretni da budu po starom. Ovo srednje rešenje, 20. 1. 1924. g., patrijarh prihvata i saglašava se da Grčka Crkva tako postupi. Već marta iste godine, Grčka Crkva prelazi na novi kalendar proglašavajući 10. mart - 23. martom.

Kako je pitanje kalendara jedna od tema budućeg Vaseljenskog Sabora Pravoslavne Crkve, to se njime pozabavila i Prva predsaborska svepravoslavna konferencija, sazavši kongres pravoslavni pastoralnih jeraraha, specijalista za kanonsko pravo, za astronomiju, za istoriju i sociologiju krajem juna 1977. god. Kongres je razmotrio dva postojeća predloga, od kojih je jedan bio da se taj praznik svagda slavi u drutu nedelju meseca aprila, i drugi: u drugu nedelju posle druge subote u tome mesecu.

Oba ova predloga izneveravaju slovo nikejskih odluka i celu pravoslavno Predanje koje se sastoji u tome da se Vaskrs proslavlja „u nedelju posle punog meseca, posle prolethne ravnodnevice“. Kongres je potvrdio i odluku da Vaskrs može biti tek posle jevrejske Pashe.

Na kraju da kažemo da se, pored Srpske Pravoslavne Crkve, drže starog kalendara, i za pokretne i za nepokretne praznike, Jerusalimska i Ruska Patrijaršija. Pored drugih razloga, Jerusalimskoj patrijaršiji stari kalendar pogoduje osobito zbog velikih teškoća oko usklađivanja prazničnog bogoslužjenja na istim Svetim mestima sa rimokatolicima ako bi se praznici slavili u isti dan. Stoga je ona više puta podvlačila stav: „Istovremeno proslavljanje praznika sa Rimokatoličkom crkvom procenjuje se nekorisnim za Pravoslavlje.“